

DERKENARI BİR KENARA ATMAK

Türkülerimiz var bizim, ana sütü gibi; bize ruh veren, bizi ilmek ilmek ören, bizim hikâyemizle yine bizi nakış nakış işleyen türkülerimiz... Türküler millet olarak serencamımızı hikâyeye eylerler. Savaşlarımızı, sulhumuzu, yokluk ve yoksulluklarımızı, iyi ve kötü günlerimizi, sevdalarımızı, gurbeti, hasreti, vuslatı, mahkûmluğu, hürriyeti türkülerimizde buluruz. Yani bizatihi kendimizi... Millet olarak türkülerimiz, içinden geçtiğimiz şartları bir mızrap edinip gönül telimizden yükselttiğimiz eşsiz nağmelerimizdir. Onlar, ilk söyleyenleri bakımından şahsi olabilirler. Ancak tasada ve sevinçte bir olduğumuz zamanlara has olduklarından, türkülerimiz gönüllerimizin ortak sedasıdır.

Ne vakit türkülerden söz açılrsa ya da ben türkülerden söz edecek olsam Veysel'in sözü gelir aklıma: *"Türk'üz türkü çığırırız."* Aklım yettiğinden beri türkülerin hayatımda yeri olageldi. Daha altı-yedi yaşında kuzu ve oğlakları otlatırken dilimde şu türkü vardı: *"Dereye aşağı iner kurt izi/ Kurdun ağzında bir körpe kuzu / Mevla'nı seversen ağlatma bizi / Gel koyun meleme vazgeç kuzundan"* Bu, kuzusunu kurt yemiş bir koyunu teselli etmeye matuf bir çoban türküsüydü. Türkülerimiz insanın insanla, cemiyetle, tabiatla ve ötesiyle münasebetinin keyfiyetini ele veren sayısız misalle doludur. Türküleri olan cemiyet/millet, sahibi olduğu hayvanın hüznünü kendi hüznünden ayrı görmemektedir.

Türkülerimizin ve şarkılarımızın işaret ettiği derinliğin sığlaşmaya ve ortak zevkimizin gitgide zevksizliğe yüz tuttuğunun sayız örneklerini zikretmeye sınıırım gerek yoktur. Bir millet/cemiyet/cemaat olarak yaşama hususiyetimizi, çoğumuz farkında olmasak da yitiriyoruz. Ferdi, evrenin merkezine koyma iddiasıyla, onu bireysellik adlı yalnızlık kuyusuna sarkıtan çağın, maliyeti üzerinde yeterince düşünebilmiş değiliz. Şimdilik bu düşüşümüze dair düşüncelerimiz, bir *"siyaset meydanı"*nda¹ işlenen zulmü idrak edebilenlerin, birer ikişer yükselen homurtularına benziyor. Müziğimiz bakımından, bireyselleşme adını verdiğimiz düşüşün neye tekabül ettiğini, *"Buraları yıkılıyo benden yıkılıyo"* ya da *"Baba yak hadi bi sigara daha/ Zifiri belki kalbimi çürütür/Hesap günü gelir o zaman/ Gölgen olur hayaline yürürüm"* seviyesini hatırlattığımızda başka söze hacet kalmadan ifade etmiş olacağımı düşünüyorum.

Elbette asıl meselemiz türkülerimizle günümüz popüler müziğini mukayese etmek değildir. Bu ikisini mukayese etmek zaten imkânsızdır. Ben asıl icracılar tarafından türkülerimize reva görülen zulümden söz etmek istiyorum. Zulüm

dedimse kasten ve amden işleniyor değil, ama netice olarak türkülerimiz bakımından bir haksızlığa tekabül etmektedir.

Bir zamanlar köylerde, kasabalarda, şehirlerde yaşayan insanların hayatında türkülerin/şarkıların hatırı sayılır bir yeri vardı. Mesela, düğünler sıra türkülerinin söylendiği sosyal bir faaliyetti. Dikkat ederseniz türkü dinlendiği demedim, türkü söylendiği dedim. Zira düğüne iştirak edenler sıra ile türkü söyler, türkü söyleyemeyene ise ceza kesilirdi. Köylerde oda kültürü, şehirlerde ise konak kültürü ya da kahvehane/kıraathane kültürü- bugünkü ile karıştırmayalım- toplumun fertlerini şarkılar, türküler ve diğer sözlü anlatımlar ve sohbetler vasıtasıyla ortak bir zevk seviyesine ve ruh inceliğine eriştiriyordu. Şimdilerde bu kabil imkânları yitirdik, ancak türkülerimiz, her şeyi yozlaştıran popüler kültür karşısında hâlâ asaletle var olmaya devam ediyor. Modern dünyanın bunalımında türküler, şerha yaz sıcağında, avuç avuç içip elimizle yüzümüze çaldığımız berrak sular gibi gönlümüze aksederek bize bir kalbe sahip olduğumuzu hatırlatıyor.

Nerede rastladığımı hatırlamıyorum ama **“Kötü adamların türküleri olmaz!”** diye bir cümle okumuştum. Bunun deneye, gözleme, rakamlara müracaatla sağlamlasını yapmak mümkün değildir, ancak benim kanaatim de odur ki: **Kötü adamların dudaklarında türkü olsa bile eğreti durur; yakışmaz.**

Hepimiz, bir hipodroma dönen dünyanın yarışı atlarına dönmüş durumdayız. Stres denilen nevezuhur girdabın, içine çekmeye muvaffak olamadığı Allah'ın bir kulu kalmış mıdır? İşte bu hâlin yağmak üzere ağırlaşmış bir buluta döndüğü zamanlarda, imdadıma türküler yetişir. İşte bir tahta salıncağa bırakıp türkülerin ellerine terk ederim gönlümü. Türkülerin ikliminde âdeta boyut değiştirir insan, farklı bir âleme yol bulur, kapılır gider. Ta ki bir icracının türküyeye ettiği zulmü fark edene değin...

Bilgisayarda müzik uygulaması açık, rastgele türküler şarkılar arzı endam ediyor. O da ne? Müteveffa bir ses sanatkârı türkü söylüyor: **Yeşil Ördek Gibi Daldım Göllere**. Biraz sonra icracımız **“Gel seninle ahtı iman edelim”** deyivermesin mi? Sevgiliyle **“ahtı iman”** etmek ne demektir ki? Sanatçı, türkünün burasını acep neden karanlığa gömüvermiş de **“Ahd u Peyman”**² edenlere **“Ahtı iman”** ettirmeye kalkmış ve yemini imana döndürmüştü?

Erkan Oğur' dan o kendine has, çoğu zaman icra ettiği türküyü muzlim bir gölgede bırakan üslubuyla, sözleri **Pir Sultan**'a ait o güzel türküyü dinliyorsunuz: **“Derdim çoktur hangisine yanayım?”** İracamız **“Ben bu derde hande derman bulayım”** deyince zıvanadan çıkıyorsunuz. **“Kanda”**³ nasıl **“hande”**⁴ oluyor yahu? Nerde/n anlamına gelen söz, nasıl gülüş anlamına gelen handeye yerini terk ediyor? Bu fecaati bir handeyle geçiştirebilir misiniz? Ben beceremiyorum, siz bir deneyin. Hele bir de aynı icracıdan, sözleri Sıdki

Baba'ya ait “*zülfü kâküllerin*” diye başlayan türküyü dinlemeye kalkarsanız, sözlerin içinden çıkabilir misiniz, bilmiyorum.

İsmi anmaya gerek görmediğim bir icracı, sözleri **Nesimi**'ye ait meşhur “*Minnet Eylemem*” adlı türküyü söylüyor. “*Yarın şefaatkârım Ahmedi Muhtar⁵ iken*” mısraı “*Yarın şefalar atılır ol Ahmedi Muhtar iken*”e dönüşüyor. Bunu fark ettiğinizde çileden çıkmaz mısınız? Karacoğlan'ın meşhur “*Elif Türküsü*”ndeki “*Deli gönül abdal olmuş gezer elif elif diye*” dizesini “*Deli gönül aptal olmuş...*” diye okuyana ben şahit oldum, ihtimal ki siz de şahit olmuşsunuzdur.

Cengiz Özkan'dan ya da başka birçok ses sanatkârından “*Ervah-ı Ezelde*” adlı güzel türküyü dinliyorsunuz diyelim. Bu kez de onların dilinde “*Sümmâni'yi derkenara yazmışlar*”⁶ mısraı “*Sümmâni'yi bir kenara yazmışlar*” oluveriyor.

Misalleri çoğaltabiliriz. Ancak meramımızı anlatmak için bu kadarı kâfidir sanırım. Türkülerimiz bizi bir millet olarak perçinleyen en mühim kültür unsurlarımızdandır. Onların icrası ile ilgili kusurların altında yatan sebeplerin en başında lisan meselemiz gelmektedir. Dilimizdeki fakirleşmeden türkülerimiz de nasibini almaktadır. Ayrıca bir sanatkâr icra ettiği türkünün/şarkının kaynağını mutlaka araştırmalı ve aslına sadık kalarak icra etmelidir. Gerek söyleyeni belli olan eserler, gerekse anonim olan eserler herkesin üzerine titremesi gereken millî birer emanettir. Kimsenin onların yeni nesillere yanlış aktarılmasına sebep olmaya hakkı yoktur.

Sözü çok uzattığımın farkındayım. O hâlde sizden **Karacaoğlan**'ın şu mısralarıyla müsaade isteyeyim:

*“Hey ağalar izin verin gideyim
Arkam sıra ah çekip de ağlar var
Bir muradım nazlı yâre kavuşmak
Ara yerde yıkılası dağlar var”*

1. Siyaset Meydanı: İdam ya da başka cezaların uygulandığı meydan

2. Ahd u peyman: Söz ve yemin

3. Kanda: Nerede, nerden

4. Hande: Gülüş

5. Ahmedi Muhtar: Peygamber Efendimiz (sav)

6. Derkenar: Bir yazının kenarına çıkma şeklinde yazılmış not, hâşiye